

Informacje podstawowe

Nazwa przedmiotu	Liturgia między tradycją a ponowoczesnością
Prowadzący	Ks. dr Waldemar Bartocha
Wydział	Wydział Teologiczny
Kierunek	Teologia ogólna
Poziom studiów	Jednolite studia magisterskie
Profil studiów	ogólnoakademicki
Forma studiów	stacjonarne
Moduł specjalnościowy	
Dyscyplina naukowa, do której odnoszą się efekty uczenia się	nauki teologiczne
Obowiązuje od roku akademickiego	2025/2026
Rok studiów	3
Semestr	6
Język wykładowy	polski
Status przedmiotu (<i>obowiązkowy, do wyboru</i>)	obligatoryjne
Odniesienie do kierunkowych efektów uczenia się (<i>symbole</i>)	TMA_W24; TMA_U07; TMA_U08; TMA_U23
Rodzaj zajęć (<i>wybór z listy*</i>)	wykład
Liczba godzin	30
Liczba ECTS	3
Wymagania wstępne	Podstawowa wiedza z zakresu teologii na poziomie lekcji religii w szkole średniej oraz z liturgiki fundamentalnej.
Opis i cele przedmiotu	Wykłady mają na celu wyjaśnić sens wyrażen, jakimi posługuje się Sobór Watykański II w Konstytucji o liturgii: „zdrowa tradycja” (<i>sana traditio</i>) i „uprawniony rozwój” (<i>legitima progressio</i>) oraz ukazać na podstawie konkretnych przykładów w czym wyraża się paradygmat relacji tradycji do zmiany w liturgii na przestrzeni jej dziejów. Poruszane będą tematy, które budzą szczególne zainteresowanie współczesnego człowieka takie jak kwestia inkulturacji w liturgii, liturgia a rozwój technologii cyfrowych i ich wykorzystanie w realizacji misji Kościoła, liturgiczne źródła synodalności, napięcia związane ze sporami wokół sposobu przyjmowania Komunii świętej w dobie pandemii w Kościele w Polsce czy konsekwencje eklezjologiczne sporu z "tradycjonalistami" co do formy mszy świętej w kontekście "Traditionis custodes" papieża Franciszka (z 16 lipca 2021 roku).

	Celem przedmiotu jest zapoznanie studentów z zasadami, które określają „zdrową tradycję” (<i>sana traditio</i>) i „uprawniony postęp” (<i>legitima progressio</i>) w liturgii (por. KL 23). Zrozumienie ich zastosowania w życiu Kościoła może pomóc w udzieleniu odpowiedzi na wiele pytań liturgicznych, jakie zadaje sobie współczesny człowiek i które może postawić także człowiek jutra. Podczas zajęć studenci nabywają wiedzy, na czym powinna polegać wierność tradycji w liturgii Kościoła. Na konkretnych przykładach z dziejów liturgii Kościoła uświadamiają sobie przyczyny, które kształtowały dane zjawisko i próbują odpowiedzieć na pytanie, dlaczego w obecnej sytuacji mają one nadal znaczenie. Studenci doskonalą umiejętności krytycznej oceny zmian zachodzących w liturgii.
--	---

Treści programowe

Temat/blok zajęć:	Liczba godzin
1. Tradycja i postęp w liturgii	2
2. Zasady określające tradycję i postęp w liturgii a) zasada ewolucyjności w liturgii b) zasada elementów niezmiennych c) zasada diachroniczności d) zasada interakcji między tradycją a innowacją.	2
3. Granice nowoczesności w liturgii. Kompetencje Stolicy Apostolskiej i biskupa diecezjalnego w zakresie wprowadzania zmian do liturgii	2
4. Liturgia w mediach (transmisje Mszy św. w radiu i telewizji)	2
5. Liturgia w świecie wirtualnym a) „łączność duchowa” w przestrzeni cyfrowej a celebrowanie liturgii (zjawisko wiralizacji i wirtualizacji liturgii) b) spowiedź w cyberprzestrzeni? Hipotetyczna możliwość zastosowania środków audiowizualnych w celebrowaniu sakramentu pokuty i pojednania w perspektywie teologiczno-kanonicznej	2
6. Synodalność i liturgia. Liturgia jako genetyczne źródło synodalności.	2
7. Liturgia w sercu reformy Kościoła papieża Franciszka	2
8. Spory wokół sposobów udzielania Komunii św. w Kościele w Polsce z perspektywy historyczno-teologicznej	2
9. Zasady i granice inkulturacji w liturgii a) taniec w liturgii b) uwielbienie w liturgii i poza liturgią.	4
10. Spory wokół "starej" i "nowej" Mszy Świętej. Hermeneutyka ciągłości czy zerwanie?	2
11. Posługi świeckich w liturgii.	2
12. Czy istnieją granice liturgicznej posługi kobiety?	2
13. Nowe kierunki w rozwoju teologii liturgicznej	2
14. <i>Ars celebrandi</i> a zjawisko celebryzacji i prywatyzacji liturgii	2

Łącznie godzin:	30
-----------------	----

Opis przedmiotowych efektów uczenia się i sposoby ich weryfikacji

Kategoria efektu (W, U, K)	<u>Kierunkowe</u> efekty uczenia się (co ogólnie <i>absolwent po tych studiach</i> będzie wiedział i umiał)	<u>Opis przedmiotowych</u> efektów uczenia się (wyłącznie czasownikami operacyjnymi - czynności, które da się zweryfikować, mierzalne; w nawiasie należy podać numery tematów zajęć, które realizują dany efekt) (co konkretnie <i>student po tym przedmiocie</i> będzie wiedział i umiał)	<u>Sposoby weryfikacji</u> efektów uczenia się (np.: kolokwium pisemne, egzamin ustny, egzamin pisemny, sprawozdanie, prezentacja na zajęciach, raport, projekt indywidualny, grupowy...)
TMA_W24	wydobywa z nauki Kościoła przesłanki do współczesnej działalności zawodowej związanej z teologią	W1 – student wie w jaki sposób zastosować specjalistyczną wiedzę liturgiczną oraz znajomość dokumentów Magisterium Kościoła w celu udzielenia odpowiedzi na pytania liturgiczne zadawane przez współczesnego człowieka podczas spotkania z nim w ramach lekcji religii, parafialnej katechezy dla osób dorosłych lub młodzieży bądź otwartych prelekcji na tematy dotyczące problemów natury pastoralno-liturgicznej, a także posiada wiedzę niezbędną do tego, aby odnieść się do różnych kwestii liturgicznych i sakramentalnych w dyskusjach podejmowanych w ramach dialogu ekumenicznego. Student umie odpowiednio argumentować swoje wypowiedzi ukazując przyczyny danego zjawiska (tematy nr 1-14)	Obserwacja zaangażowania studentów w dyskusję podczas wykładów Prezentacja multimedialna lub referat na ustalony wcześniej temat Egzamin ustny
TMA_U07	dobiera metody i narzędzia przekazu treści teologicznych w działalności zawodowej	U1 – Student posiada umiejętność przekazu teologii liturgicznej innym uwzględniając współczesne wyzwania duszpasterskie. Wykorzystuje przy tym wiedzę z nauk o kulturze i historii oraz z zakresu socjologii i wskazuje na wzajemnie przenikanie się liturgii i kultury oraz jak	Prezentacja multimedialna lub referat

		liturgia ewoluowała w różnych kontekstach społecznych (tematy nr 2, 7,13)	
TMA_U08	przedstawia zdobytą wiedzę teologiczną z zastosowaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych	U2 – Student umie z jednej strony wykorzystać wiedzę teologiczną zawartą w dokumentach Magisterium Kościoła i w księgach liturgicznych do oceny <i>ars celebrandi</i> członków zgromadzenia liturgicznego jak i strony technicznej realizacji materiałów z transmisji Mszy Świętych w telewizji oraz Internecie, a także wykazuje się umiejętnością koordynowania jej realizacji w praktyce od strony troski o zachowanie przepisów liturgicznych (tematy nr 4, 5, 14). U3 – Student potrafi przygotować prezentację multimedialną o charakterze edukacyjnym poświęconą analizie konkretnych przypadków z historii liturgii ukazując jak konkretne obrzędy były modyfikowane w zależności od okoliczności historyczno-kulturowych oraz jak zmieniała się rola liturgii w Kościele na przestrzeni wieków (tematy nr 2, 8, 10)	Obserwacja zaangażowania podczas zajęć Prezentacja multimedialna
TMA_U23	przedstawia możliwości współpracy z różnymi podmiotami działalności edukacyjnej, wychowawczej, kulturalnej i charytatywnej inspirowanej nauczaniem Kościoła	U4 – Student dostrzega możliwość współpracy parafii z diecezją, z innymi podmiotami wychowawczymi, kulturalnymi czy poradniami w zakresie wsparcia ludzi dorosłych w integralnym rozwoju, zwłaszcza w zakresie wychowania do liturgii i przez liturgię (tematy nr 11,12)	Obserwacja zaangażowania podczas wykładów Egzamin ustny

Metody dydaktyczne

(dostosowane do przedmiotowych efektów uczenia się)

1	Analiza dokumentów i tekstów teologicznych oraz studium przypadku
2	„Giełda pomysłów”/metoda problemowa
3	Wykład z prezentacją multimedialną
4	Debata oksfordzka (grupa propozycji i opozycji)
5	Dyskusja moderowana

Opis nakładu pracy studenta w ECTS

Kontakt z prowadzącym	Aktywność	Liczba godzin	Razem liczba godzin / ECTS
bezpośredni	udział w zajęciach	30h	30h/ 1 ECTS
	udział w zaliczeniach poza zajęciami		
	udział w konsultacjach		
praca własna	przygotowanie do zajęć (czytanie, praca pisemna, tłumaczenie, ...)	30h	60h/ 2 ECTS
	przygotowanie do zaliczenia (np. czytanie, prezentacja, projekt, ...)	30h	

Kryteria oceny końcowej

(Opis składowych oceny końcowej zajęć, rozkład procentowy lub punktowy, informacja o dopuszczalnej liczbie nieobecności, inne kryteria)

Uczestnictwo w wykładach jest obowiązkowe i stanowi ono podstawę dopuszczenia studenta do egzaminu końcowego. Student może mieć dwie nieusprawiedliwione nieobecności podczas wykładów.

Opis składowych oceny końcowej:

50% - przygotowanie do zajęć, obecność i zabieranie głosu podczas wykładów, wykazanie się znajomością zalecanych lektur, przedstawienie podczas wykładu prezentacji multimedialnej lub referatu na jeden z podanych przez wykładowcę tematów (zarówno prezentacje jak i referaty są przysyłane przez studentów do wykładowcy w celu ich archiwizacji) oraz udzielenie odpowiedzi na pytania stawiane przez wykładowcę i studentów;

50% - egzamin ustny

Na ocenę bardzo dobrą (5) student wykazuje się szczegółową wiedzą liturgiczną, która pozwala mu precyzyjnie i bezbłędnie udzielać adekwatnej odpowiedzi na pytania liturgiczne stawiane przez innych oraz rozstrzygać spory liturgiczne (W1). Student potrafi przedstawić innym podczas dyskusji sens soborowych wyrażen „zdrowa tradycja” i „uprawniony postęp” oraz wymienia i szczegółowo omawia zasady ich zastosowania w życiu Kościoła. Odnosząc się do konkretnych przypadków szeroko argumentuje zachodzące zmiany w liturgii czynnikami eklezjalno-kulturowymi wskazując na związki

przyczynowo-skutkowe (U1, U2, U3). Student aktywnie i w sposób twórczy uczestniczy w wykładach, w swojej argumentacji umie odnieść się do podanej literatury zarówno obowiązkowej jak i uzupełniającej oraz proponuje rozwiązania duszpasterskie konkretnych problemów, przygotowuje pomoce katechetyczne także z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, które można wykorzystać w formacji liturgicznej (U3, U4).

Na ocenę dobrą (4) student ma wiedzę liturgiczną umożliwiającą mu udzielanie odpowiedzi na większość podstawowych pytań z zakresu liturgii, ale nie na wszystkie (W1). Student potrafi wyjaśnić innym czym jest „zdrowa tradycja” i „uprawniony postęp” w liturgii Kościoła oraz wymienia zasady ich zastosowania w życiu eklezjalnym próbując się odnieść do mniej skomplikowanych przypadków i wyjaśnić je w przystępny sposób innym (U1, U2, U3). Student zabiera głos podczas wykładów próbując w swojej argumentacji wykorzystać wiedzę zaczerpniętą z niektórych pozycji podanych w literaturze obowiązkowej. W podstawowym stopniu umie zastosować nowoczesne technologie w formacji liturgicznej (U3, U4).

Na ocenę dostateczną (3) student zna podstawy liturgii, które umożliwiają mu udzielenie odpowiedzi tylko na niektóre proste pytania stawiane przez innych bez rozstrzygania poważniejszych sporów liturgicznych, które pojawiają się w przestrzeni publicznej (W1). Student ogólnie orientuje się czym jest tradycja i postęp w liturgii oraz potrafi wymienić i wyjaśnić innym niektóre zasady regulujące relacje pomiędzy nimi, lecz nie umie analizować konkretnych przypadków aplikując do nich poznane zasady (U1). Student potrafi przygotować prezentację multimedialną lub referat, podczas prezentacji którego na forum grupy wykazuje się umiejętnością przekazania podstawowych informacji z zakresu wiedzy liturgicznej niezbędnej do omówienia przedstawianego tematu, nie wchodzi jednak w wyjaśnienie innym bardziej szczegółowych kwestii ani nie potrafi wskazać na związki przyczynowo-skutkowe zmian zachodzących w liturgii na przestrzeni jej dziejów (U3).

Literatura obowiązkowa

1.	Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Czwarta Instrukcja <i>Varietatis legitima</i> e dla poprawnego wprowadzenia soborowej konstytucji o liturgii, w: <i>Prawo sakramentów. Wybór źródeł Kościoła katolickiego</i> , red. E. Szczot, D. Kwiatkowski, W. Lech, Lublin 2019, s. 87-111.
2.	<i>Dyrektorium Konferencji Episkopatu Polski w sprawie celebracji Mszy Świętej transmitowanej przez telewizję</i> , w: Akta Konferencji Episkopatu Polski 29 (2017), s. 48-55.
3.	Bartocha W., <i>Liturgia „zmediatyzowana” w świetle Dyrektorium Konferencji Episkopatu Polski w sprawie celebracji Mszy świętej transmitowanej przez telewizję</i> , Łódzkie Studia Teologiczne 28 (2019) nr 4, s. 55-69.
4.	Bartocha W., <i>Spory w Kościele w Polsce wokół sposobów przyjmowania Komunii św. w dobie pandemii w perspektywie historyczno-teologicznej</i> , Liturgia Sacra 57 (2021) nr 1, s. 7-31 [https://doi.org/10.25167/lis.4099].
5.	Bartocha W., <i>Uwielbienie w liturgii i poza liturgią</i> , Liturgia Sacra 30 (2024) nr 2, s. 69-98 [DOI: 10.25167/lis.5659]

Literatura uzupełniająca

1.	Bartocha W., <i>Synodalność i liturgia w procesie odnowy życia i misji Kościoła. Studium wzajemnych relacji w świetle dokumentów Magisterium Kościoła i doświadczenia synodalnego archidiecezji łódzkiej</i> , w: <i>Synodalność wyzwaniem dla Kościoła w Polsce</i> (Teologia pastoralna w Polsce, t. 8), red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2023, s. 175-204.
2.	Bartocha W., <i>Liturgia i pobożność ludowa w dobie pandemii w perspektywie soborowej teologii „znaków czasu”</i> , w: <i>Pandemia jako „znak czasu” dla Kościoła w Polsce</i> , red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2021, s. 197-225.
3.	Bartocha W., <i>Celebracja sakramentu pokuty i pojednania w cyberprzestrzeni z perspektywy teologiczno-kanonicznej</i> , Kultura – Media – Teologia 51 (2022), s. 10-29 (https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt51_Bartocha.pdf).

* lista rodzajów zajęć

- ☐ ćwiczenia (audytoryjne, translatoryjne, terenowe, warsztatowe, projektowe)
- ☐ ćwiczenia laboratoryjne, komputerowe
- ☐ lektorat języka obcego nowożytnego/starożytnego
- ☐ wykład kierunkowy
- x wykład monograficzny lub konwersatorium monograficzne
- ☐ seminarium dyplomowe
(sem. magisterskie, licencjackie lub inżynierskie, na którym student pod kierunkiem opiekuna pracy przygotowuje pracę dyplomową, wykorzystując metody adekwatne do realizowanej tematyki badawczej)
- ☐ pracownia dyplomowa (programistyczna, chemiczna, fizyczna, biologiczna, inżynierska)
(zajęcia laboratoryjne, na których student pod kierunkiem opiekuna pracy przygotowuje pracę dyplomową wykorzystując metody adekwatne do realizowanej tematyki badawczej)